

Rågögårdarna, ursprung och delning från stamgård.

1939 fanns följande gårdar (hushåll) på Stora Rågö:

Storbyn, (19 gårdar)

Bols
Oles (Gastuvi)
Bänes
Nedergås
Skitt
Nikes
Hindles
Djus
Smenes
Nigås
Äust Gastuvi
Äust Nistuvi
Elpis
Gatus
Back
Bentes Gastuvi
Bentes Nistuvi
Lotes Matses
Lotes Ades

Åsbyn (Strandbyn), (10 gårdar)

Sangid (efterföljare till Strångs Niagås, Storbyn)
Nikos
Mickils (Stuvi)
Benes
Ås-Bentes
Irjes
Janes
Brångås
Ås-Skitt
Missomes

Bisagidbyn (5 gårdar)

Asko Nistuvi
Asko Gastuvi (2 hushåll)
Hindes
Dampes Stuvi
Dampes Ri

Lagenis (4 gårdar) Nybyggarby från 30-talet (Fiskarställen)

Mardis
Strandbacks
Lutters
Norrgås

Den gamla indelningen i skatteenheter betecknades med hakar. Stora Rågö var räknat till 12 hakar (vissa år efter krig och härjningar kunde flera av dessa 12 hakar ligga öde). Hur dessa 12 hakar ursprungligen har tillkommit är oklart. Jämförelsevis var Lilla Rågö räknat endast till en och en halv hake. Från början betecknade 1 hake i forntida Estland en gård av storleken, vars åkrar kunde odlas med 1 årder. Vid 1726 års hakerevision beräknade man antalet hakar i relation till antalet vuxen arbetskraft. På Stora Rågö räknade man även sina skatteenheter till 6 bol, en indelning som användes åtminstone på 1800-talet. Bol var ett begrepp från forntida Sverige och svenskfinland.

De 6 bolen på 1800-talet bestod av:

- Bols, Asko-Gastuvi, Asko-Nistuvi, Hindes, Ås-Bentes
- Bänes, Nedergås, Back, Elpis, Mickils-Stuvi, Mickils-Ri, Benes, Brångås
- Nikes, Djus, Smenes, Buskes, Norrmosa, Nikos, Janes, Irjes
- Lotes-Matses, Lotes-Ades, Hindrekes, Storbi Skitt, Ås-Skitt, Missomes
- Oles-Gastuvi, Oles-Nistuvi, Hindles, Äust-Gastuvi, Äust-Nistuvi, Gatos, Åkes
- Staves, Mases, Strångs, Bentes-Gastuvi, Bentes-Nistuvi, Dampes-Ri, Dampes-Stuvi, Sangid.

Man kan tydligt se, att i varje bol ingår gårdar som har uppkommit genom delning. På liknande sätt finns det sannolikt något gemensamt för **alla** gårdar i ett och samma bol, kanske en ursprunglig stamgård.

Rågögårdars delning på Stora Rågö

1637:

Från 1637 kan man börja följa gårdar under den benämning de hade fram till 1939. **Äust, Strångs, Skitt, Lotes** och **Bols** finns redan 1562 i namnen Aust, Strunck, Schütt, Lotter och Boltth. 1637 fanns **3 Lutars** gårdar, **2 Strongs** och **2 Elpis** gårdar.

1686-1698:

1698 finns det **3 Luttas** gårdar, **4 Elpis** gårdar (varav 3 i Storbyn och 1 i Åsbyn,) **3 Skitt** gårdar (varav 1 i Storbyn och 2 i Åsbyn), **2 Alsko** gårdar och **2 Matz** gårdar. (Matz gårdarna låg intill Norrmosen). Det märkliga är, att under denna tid finns inte någon av de 2 Strångs gårdarna från 1637 med, fast, som det visar sig, skall Strångs dyka upp igen i 1726 års uppgifter.

1726 (efter den stora pesten):

De **3 Luttas (Luchtas)** gårdarna finns alltjämt kvar, likaså de **3 Skitt** gårdarna, fast 1 av dem troligen också benämnd Smeds (1686). **Smenes** är nu **2 gårdar**. 2 Elpis gårdar av 3 i Storbyn har försvunnit och kvar finns bara 1. De 2 Matz gårdarna är borta, **Alsko** förefaller vara 1 gård. 1 **Stroncks gård** är åter på plats. **Klenckers** och **Läures** gårdarna från 1698 i Bisagid har försvunnit (sannolikt har folket dött ut genom pesten).

1726-1782:

Oles har delats till 2 gårdar **Oles Nistuvi** och **Oles Gastuvi**.

Bänes har delats mellan bröderna Jaak och Tönnis. Jaak till **Bänes** och Tönnis till **Nedergås Irjes** och **Janes** kan ha uppstått ur samma gård, varvid Janes till i början också haft namnet **Siemas**. (Möjligen de två försvunna Mats gårdarna?)

Dampes gården har blivit **2, Dampes Stuvi** och **Dampes Ri**

Alsko gårdarna är åter klart **2, Asko Nistuvi** och **Asko Gastuvi**.

Smenes är åter 1 gård.

Buskes gården har tillkommit,

En av de **3 Lotes** gårdarna har fått namnet **Hindrekes**

Den gård som tidigare omnämns som **Joppers** resp. **Elpis** i Åsbyn har fått namnet

Brångås.

Åren 1850-1860-tal

Äust gården delas till **Äust Gastuvi** och **Äust Nistuvi**

Bentes gården i Storbyn delas till **Bentes Gastuvi** och **Bentes Nistuvi**. Redan 1686?, (men säkert 1782) fanns det ytterligare en Bentes gård, den som låg i Åsbyn och kom att heta **Ås-Bentes**. Men denna Bentes gård tycks inte ha haft något samband med Bentes i Storbyn.

Mickils gården blir 2, **Mickils Ri** och **Mickils Stuvi**

Strångs gården delas till **Strångs Niagås** och **Strångs Oagås**. Efter den stora branden i Storbyn 1887 flyttar Strångs Niagås till en plats söder om Åsbyn och får namnet **Sangid gården**.

Den andra **Skitt** gården i Åsbyn får namnet **Missomes**.

Gårdar som har dött ut 1860-1939.

Åkes, Staves, Mases, Hindrekes, Oles-Nistuvi, Strångs Oagås, Mickils Ri.

Folktraditionen nämner också namn som **Rudes** och **Bules**, men inga uppgifter finns härom i arkivdokumenten.

1562 fanns på Stora Rågö 12 hakar med 31 hakebönder och 3 frikarlar (lösmän) enl. följande:

1. Aust Mattz och Jacob Aust
2. Bertelt Rabbe och Jacob Tegeder (kubjas)
3. Andres Strunkt och Tönnies
4. Urban Lotter och Benedicts Strunk
5. Bent Sachtber, Hindrick och Ambrosius
6. Hans Bolth, Erick klein och Jacobs soen
7. Jacob Skomaker och Hindrick
8. Mattz, Petter Rothar, Hans Nelis och Nelis Nelis
9. Jonus Strunk och Hans Groth
10. Andres Schütt, Jacob och Hindrick Nilis
11. Laurens och Thomas Duve
12. Lour Simon, Andreas soen, Jürgen Herto och Hindrick Berkar

Frikarlar 1. Hans Haversack
2. Hans Bark
3. Anders Rothar

1563 finns 12 hakar med 30 hakebönder men inga lösmän antecknade:

1. Jacop Oust och Matz Oust
2. Jacop Grott och Bertell Rabbi
3. Jacop Scomacker och Hinrik Scomacker
4. Bennedix Strunck, Andres Struck och Tönnies Strunck
5. Urbann Lotter, Hans Grott och Bertell Grott
6. Bennte Sachtbir, Hinrick Sachtbir och Ambros Tuve
7. Hans Bolte, Erick Klen och Jacop
8. Mats Rothar, Hans Nilsonn och Nilse Nilsonn
9. Jannus Strunck
10. Andres Schütt, Jacop Nilsonn och Hindrick Nilsonn
11. Laurenz Tuve och Jörgenn Tiuwe
12. Jörgen Herto, Hinrich Hertto och Andres Everre

1565 finns 12 hakar med 29 hakebönder och 3 lösmän:

1. Owst Matz och Jakup Owst
2. Bertell Rabbe och Jacub Tegder
3. Andres Strunck och Strunck Tönnis
4. Urban Lotter, Benedicks Strunck
5. Hans Bolt, Erik Klein och Jacobs soen
6. Jacup och Hinrich Schomackers
7. Matz Rothar och Peter, Hans Nilsson och Nils Nilsson
8. Janus Struck och Hans Grotte
9. Andres Schut, Jacup och Hinrich Nilsson
10. Laurentts, Tönnis och Pawel - **2 hakar**

11. Lawr Simen, Andres soen, Jurgen Hertwo och Hinrick Barkar

Frikerls: 1. Hans Haversack
2. Hans Barrack
3. Andres Busschutte

(En anmärkningsvärd omfördelning av hakebönderna mellan de olika hakarna i 1562 -63 och -65 års fogderäkenskaper. Svårt att hitta logiken. Är det skrivaren som har svårt att reda ut, vilka bönder som hör till vilken hake?).

1590 finns 6 hakar med 21 hakebönder. 6 hakar med 10 gårdar uppges vara öde likaså 3 frikarlsland.

Bönderna:

Ouste Jacob	-1/2 hake
Steffen Rabbe	-1/4 hake
Gerth Strunck	-1/2 hake
Clemens Jacobsson och Hinrich Skomaker	-1/2 hake
Jacob Grott der olde och Jacob Grott der junge	-1/2 hake
Hans Sachtebuer	-1/4 hake
Petter Bollth	-1/2 hake
Marten Duve, Lorentz Duve, Thomas och Mickell Duve	1 hel hake
Bengt och Matz Schütte	1 hel hake
Hans Simensson, Tönnies Strunck och Berendt Strunck	-1/2 hake
Hans Rodthars, Hans Nilsson och Hinrick Grotth	-1/2 hake

Den betydande minskning av brukade hakar och hakebönder jämfört med 1560-talet tyder på att Rågöarna drabbats av härjningar och ödeläggelse. 1576 – 1580 härjade ryssar och tatarer i Padis och i Mathias socken och det synes de också ha gjort på Rågöarna.

1602 finns 20 hakebönder men ingen uppgift om antalet hakar. Dessutom finns 2 frikarlar och 5 badstugukarlar:

Bönder:

1. Owest Jaak
1. Staffan Rubb
2. Hindrik Skomakker och Clement Jacobsson
3. Jacob Grott
4. Gerdt och Marten Strunck
5. Bolttes hustru och Tönnies Strunck
6. Mats Skytt och Hans Bengtsson
7. Berent Strunck och Hans Simonsson
8. Marthenn, Thomas, Lorentz och Mickell
9. Hans Rodeharth och Hans Nilsson
10. Mats Schachteber

Frikarlar: 1. Hindrik Grott
2. Thomas Mhames

Badstugukarlar:

1. Siffridh
2. Erijk
3. Gamble Mickell
4. Hindrik
5. Lange Thomas

Förhållandena tycks i stort motsvara dem som rådde 1590 på Rågöarna.

1613 års uppgifter uppger 15 besatta gårdar på 5 hakar och 14 öde gårdar på 7 hakar. Lösmansställena finns ej nämnda. Inga namn har uppgetts på hakebönderna.

Av detta kan man utläsa, att nya härjningar har drabbat Rågöarna efter 1602 års fogderäkenskap. Det bör sättas i sammanhang med berättelserna om "Polens" svåra härjningar som folktraditionen på Rågöarna talade om. Polen härjade i Estland från 1602 och det finns uppgifter om, att polska härjningar har ägt rum i Kors socken år 1611.

1615 finns 28 hakebönder på 9 besatta hakar. 3 hakar är öde. Frikarlarna och badstugukarlarna äro till antalet 2 resp. 5, liksom år 1602.

Bönder:

Oust Jaak	-1/2 hake
Staffan Rubb	-1/4 hake
Gerdt och Mårten Strunck	-1/4 hake
Bolses hustru och Tönnies Strunck	-1/2 hake
Marten, Thomas, Lorentz och Michel	1 hel hake
Hans Rodehar och Hans Nilsson	-1/2 hake
Bertellt Rabbe och Jacob Tegeder	1 hel hake
Andres Strunck och Tönnies Strunck	1 hel hake
Jacob och Henrich Schomaker	1 hel hake
Matz Royhaar ...unde Peer, Hans Nilsson och Nils Nilsson	1 hel hake
Benedix Sachtebeer, Henrick och Ambros	1 hel hake
Lorent Tönnies ochPavell	1 hel hake

Frikarlarna är:

1. Haffersack, hans hustru
2. Hans Harrak

Badstugukarlarna är desamma som de 5 för år 1602.

Eftersom hakeböndernas antal detta år åter är så pass som 28, tyder det på, att "polens" härjningar inte har förorsakat så stora förluster i människoliv på Rågöarna jämfört med ryssarnas och tatarernas härjningar på 1570-talet. Då de polska härjningarna ägde rum senare i tiden, synes berättelserna om polens förfärliga härjningar delvis vara en överlappning av de tidigare ryssarnas.

Med detta år upphör uppgifterna från tiden, då Padis Kloster var Sveriges kronogods, mellan åren 1561-1622.

1637 finns uppgifter om 23 bönder på Stora Rågö:

1. Öst Oloff
2. Lutars Hansz
3. Bolsz Hansz
4. Bernas Larsz
5. Jopper i Bisagerd
6. Hinderlarsz Oloff
7. Elpis Jacob
8. Kura Laus
9. Matz Schmed
10. Sküt Matz
11. Strongsz Bengdt
12. Elpis Matz
13. Strongsz Tönisz
14. Niclas Jören
15. Olas Hansz
16. Skomackars Hansz
17. Lasz Cnudtson
18. Hans Hoodfilter

19. Klinckhöcker Hansz
20. Pawel
21. Hansz Damper
22. Lutars Hinrich
23. Lutars Jacob

Det finns inga uppgifter om antalet hakar eller hakefördelning mellan dessa 23 bönder. Vid den här tiden var Padis Klosters egendomar förlänade till Tomas von Ramm och godsherren betraktade rågöbönderna som sina undersåtar. Härmed uppkallas bönderna efter den gård de finns på. Det som i tidigare annaler kunnat betraktas som släktnamn övergår till namn på gården (gårdsnamn) eller försvinner helt. Denna gång finns flera nya hantverksbenämningar med – Schmed, Hoodfilter, Klinckhöcker, - Skomackars är dock ett namn från 1500-talet. Jämfört med 1615 har antalet bönder minskat. Nya härjningar? Dessa uppgifter mellan 1562 och 1637 kanske inte kan betraktas som helt säkra källor till hur många gårdar det egentligen fanns på Stora Rågö de olika räkningsåren. Men det förefaller ändå som att 30-31 gårdar varit normen, som de olika krigs- och härjningstågen reducerat från tid till annan.

1686 finns 37 gårdar beräknade till 11 7/8 hakar.

Kubjasen Djus Thomas
 Smeds Anders
 Oste Tönnis
 Joppers Bengt
 Elpis Staffan
 Elpis Mats
 Elpis Jürgen
 Gatto Bertel
 Möllers Jack
 Benttis Jürgen
 Lutthas Mats
 Lutthas Bengt
 Lutthas Hans
 Bols Jürgen
 Ullas Thomas
 Skytte Mats
 Berrents Mats o son
 Mickels Anders
 Bennas Bengt
 Hindelas Thomas, död
 Hindelas Anders
 Skytte Hindrich
 Ockers Jörgen
 Nicklas Thomas
 Smed (Skitt?) Matz
 Skytt Jörgen
 Michel Marten
 Benttis Simon
 Joppers Tönnis
 Ahlskogs Bendt
 Ahlskogs Simon
 Laure Johan
 Dampers Hans
 Klinkers Jack
 Matz Hans
 Matz Matz
 Hindelas Matz

Manlig vuxen befolkning: 36 husbönder, 10 bröder och 46 söner över 15 år.

1698 finns 35 gårdar,

Skitt Hinrich
Nickos Thomas (Nikes)
Hinlas Andres
Dius Thomas
Smeden Matz
Oust Tönnis
Elpis Bendt
Elpis Adam
Mases Andres
Elpis Berdt
Gatu Bertel
Åcker Jörgen
Mölnas Hans
Bentas Matz
Luttas Matz
Luttas Bengts änka
Luttas Hans
Bols Pär o Jörgen
Urras Thomas
Kubisen Bernas Jöry
Michels Mart
Bennas Päär
Skytt Matz
Skytt Simon
Skytt? Jöran
Elpis Thomas
Alsko Päär
Alsko Matz
Aust? Jack
Klinckers Mick
Hinders Matz
Dampus Andres
Matz Hans
Matz Mattz
Normus Adam

1712 och 1716 strax efter pesten 1710 finns det 28 gårdar

1726 - 6 hakar, 32 gårdar och 1 lösmansställe. Befolkningen uppgår till 185 personer.

1939 fanns följande gårdar (hushåll) på Lilla Rågö

Storbyn (14 gårdar)

Espis
Fredikas
Skräders
Ers-Matsas
Ers Tomasas
Pöhls
Öle Nistuve
Öle Gastuve
Läiters
Mars
Hins
Simas
Börs
Timas
Ri

Lillbyn (19 gårdar) inkl. fiskarställen från 1930-talet

Börs
Ars
Poas
Labb Jakas
Labb Matsas
Dräjers
Hinos
Bäns
Håva
Lors
Irjas
Åkes
Erikas
Blomkvistas
Marks
Norrbacks
Soknas (Granbackas)
Hansas
Krusbacks

Hushållet Pöhls (skolläraren Johannes Pöhl) hörde dock ihop med gården Ers Tomasas.

1637:

Redan 1637 fanns det **2 Börs gårdar**, den ena i Storbyn och den andra i Lillbyn, men om dessa har gemensamt ursprung är svårt att säga.
Bägge **Öle gårdarna** finns 1637.

1637-1686:

Espis har blivit 2 gårdar, varav den andra gården på 1800-talet började kallas **Fredikas**.
Ers har blivit 2 gårdar, senare **Ers-Matsas** och **ERS-Tomasas**
Lors har blivit 2 gårdar, senare **Lors** och **Simas**
Ars är också nu 2 gårdar (1686 3 gårdar?), men **1726** och framåt bara 1 gård
Labb har blivit 2 gårdar, senare **Labb Jakas** och **Labb Matsas**
Thomas gården har blivit 2, senare får en av dem namnet **Hinos** och den andra **Hinos Håva**
Öle är 1686 bara 1 gård, men 1726-1782 uppstår bägge gårdarna igen med namnen **Öle Gastuve** och **Öle Nistuve**
Gården **Kappel** finns 1686-1698 (bort mot kapellet), har senare försvunnit (med pesten?)

1726-1782:

Timas har blivit 2 gårdar, **Timas Stuve** och **Timas Ri**
Nikos har blivit 3 gårdar med senare namn **Bärns**, **Lors** och **Undigårds** (lösmanställe)
2 Soknas gårdar har tillkommit, **Soknas Matsas** och **Soknas Irjas** (lösmanställen)

efter 1811:

Irjas har tillkommit genom avdelning från Nikos Bärns

Försvunna gårdar:

I slutet av 1600-talet finns gården **Kappel** (finns redan 1637) och lösmännen **Dius Tomas** och **Pelle Matz**. Alla tre är borta på 1700-talet.

Från slutet av 1800-talet och till 1939 försvinner gårdarna **Lors** (Lors i Storbyn), **Ipp**, **Jocks**, **Gatos**, **Undigårds** och **Soknas gårdarna**. Mattias Granback återtar dock namnet Soknas till sitt fiskarställe på 1930-talet.

Ingeborg Andersen har nämnt att det i Storbyn funnits gårdar som hetat **Bonkel**, **Busk** och **Markus**. 1739 finns lösmansstället **Markus**. Men ingenstans i arkivmaterialet har det gått att hitta namnen Bonkel och Busk eller något som tyder på att dessa gårdar har funnits.

1562 fanns på Lilla Rågö 15 bönder på 1 ½ hake och 6 bofasta fiskare. De hade sammanlagt 61 kor.

Bönder:

Länsman Hans Larsson

Lasze Mårtensson

Claus Tidemansson

Simon Bärtilsson

Mattz Labb

Jören Nilsson

Peder Arentsson

Matz Ambosiusson

Jacob Michilsson

Michil Hendersson

Mårten Arentsson

Jöns Larsson

Oluff Larsson

Jåper Persson

Mattz Larsson

Fiskare:

Hans Persson

Benckt Hanson

Benckt Mattzson

Lasze Matsson

Peder Olsson "Strandfought"

Anders Matzson

1637 hade Lilla Rågö 16 gårdar på 1 ½ hake. Ingenting nämns om fiskare.

Bönderna:

Hins Mattz

Leut Jacob

Timas Jöran

Börs Hindrich

Jep Jöran

Lorss Matz

Esspis Matz

Erss Thomas

Elg Simon

Elg Hindrich

Lab Jacob

Thomas Jacob

Arnass Jacob

Börss Jacob

Cappel Larss

Hinns Simon

1686 finns på Lilla Rågö 26 gårdar, allttjämt på 1 ½ hake. Antalet vuxna män 25 husbönder, 2 bröder och 55 söner

Bönderna är:

Espis Marten

Espis Hinrich

Hintza Thomas

Erichs Peter

Erich Tönnis

Olly Micko

Lettas Simon (äger inget land)

Lettas Johan

Tiimas Matz

Börss Marten

Jopps Hindrich

Skräddaren Hindrich

Larss Matz

Larss Tönnis

Marti Matz

Thomas Jaack

Nicklas Simon

Thomas Ambros

Labbi Marten

Labbi Jürgen

Pavels Andres

Arens Jaack

Porss Jürgen

Keppel Hindrich

Arens Hindrich (som inte var tillstädes)

1726 fanns på Lilla Rågös 1 ½ hake och 20 gårdar med 114 invånare.

Sammanfattningsvis gårdar och folk på Rågöarna:

I äldre tider (1500-talet – början av 1600-talet) tycks normalantalet gårdar ha varit:

Stora Rågö 30-31, tillkom 2- 5 frikarlsställen

Lilla Rågö 15 –16, tillkom c:a 6 fiskarställen (71 kor – 1562)

Under Livländska krigets härjningar har detta normaltal reducerats ett flertal gånger, vissa år så kraftigt, att t.ex. på Stora Rågö har hälften av den brukade jorden legat öde.

Men mot slutet av 1600-talet ser vi en betydande tillväxt av gårdar och folk

1686 har vi på Stora Rågö 37 gårdar, 92 vuxna män, 58 hästar, 79 oxar och 85 kor

Samma år på Lilla Rågö 26 gårdar, 72 vuxna män, 34 hästar, 47 oxar och 78 kor.

Åren 1696 – 1697 var svåra nödår med missväxt och svält, c:a 20 % av Estlands befolkning anses ha svultit ihjäl. Hur mycket denna nöd påverkat Rågöarna är svårt att säga, en viss skillnad tycks finnas när man jämför 1686 med 1698.

Men så kommer det Stora Nordiska kriget och den ödeläggande pesten år 1710.

Uppgifter grundade på 1712 års folkräkning säger:

Före pesten fanns på Stora Rågö – 35 gårdar och 193 personer
i pesten dog 123 ” (63,7% av befolkningen)
kvar blev 28 ” ” 70 ” (därav 24 värdar, 26 hustrur, 16
vuxna barn samt 4 barn under 15 år)

Före pesten fanns på Lilla Rågö – 26 gårdar och 219 personer
i pesten dog 174 ” (79,5 % av befolkningen)
kvar blev 20 ” ” 45 ” (därav 15 värdar, 15 hustrur, 7
vuxna barn samt 6 pojkar och 4 flickor under 15 år).

Det kan vara osäkert hur väl denna folkräkning från 1712 stämmer, men onekligen har Lilla Rågö drabbats betydligt hårdare än Stora. Uppgifterna om Lilla Rågö tycks också stämma rätt väl. **1686** finns det där **26** gårdar och **1726** finns det **20** gårdar på Lilla Rågö.

Åren 1782 – 1811 är antalet gårdar på Rågöarna konstant:

Stora Rågö 38 gårdar, Lilla Rågö 31 gårdar.

Antalet innevånare 1782 – Stora Rågö 258 (111 män och 147 kvinnor)

Lilla Rågö 211 (100 män och 111 kvinnor)

På 1850-talet fanns på Stora Rågö 42 gårdar och på Lilla Rågö 32 gårdar.

1800-talets första hälft är den tid, då Rågöarna har haft flest gårdar.. Jämfört med äldre tiders normalår har antalet gårdar ökat på Stora Rågö från 31 till 42 och på Lilla Rågö från 16 till 32.